

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan Yahya Kemal, 2 Aralık 1884'te günümüzde Makedonya sınırları içinde kalan Üsküp'te doğmuştur. Asıl ismi Ahmet Agah'tır. Annesi Nakiye Hanım, babası İbrahim Naci Bey'dir. İlk eğitimini Üsküp'te bulunan Yeni Mektep ile Mektebi Edebiyye'de almıştır. Üsküp İdadisinde eğitimini sürdürürken İshak Bey Camisi'nin medresesinde Arapça ve Farsça öğrenir. 1897'de aile Selanik'e taşınır, verem hastalığına yakalanan Nakiye Hanım burada yaşamını yitirir. Bu ölümün ardından babası yeniden evlenir. Şair, lise eğitimini tamamlamak için 1902'de İstanbul'a gelip Vefa Lisesinden mezun olur. II. Abdülhamit'in siyasal baskısından kurtulmak için 1903'te İstanbul'dan ayrılıp Paris'e gider. Orada Jön Türklerle tanışır. Fransızca eğitimi için Meaux Kolejine devam eder. 1904'te Sorbonne Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine kaydolur. Burada Albert Sorel'in tarih derslerinden fazlasıyla etkilenir. 1912'de yeniden İstanbul'a döner. 1913'te Darüşşafaka İdadisinde edebiyat ve tarih dersleri verir. 1915'ten 1923'e kadar İstanbul Darülfünununda öğretim üyesi olarak çeşitli derslere girer. 1922'de Lozan Anlaşması görüşmelerinde danışman olarak bulundu. 1923'te Ankara'ya taşındı. 1926'ya kadar ilk Mecliste Urfa milletvekilliği yapar. 1926'da Varşova'ya orta elçi olarak atanır. 1929'da Madrid orta elçiliği görevinde bulunur. Yurda döndükten sonra sırasıyla Yozgat (1934), Tekirdağ (1935) ve İstanbul (1943-46) milletvekillikleri yapar. 1948'de büyükelçi olarak Pakistan'a gönderilir. Emekli olduktan sonra geri kalan yaşamını İstanbul'da Park Otel'de geçirir. Bağırsak hastalığına yakalanan Beyatlı, 1957'de tedavi için Paris'e gider. 1 Kasım 1958'de İstanbul'da Cerrahpaşa Hastanesinde hayatını kaybeder.

Yahya Kemal henüz lise öğrencisiyken şiirler yazmaya başlar. İlk şiirlerinde Servetifünun şairlerinin etkisinde kalır. Bu dönemde yazdığı şiirlerinde "Esrar" takma adını kullanır. *İrtika* ve *Malumat* dergilerinde Agah Kemal takma adıyla şiirler yayımlar. Fransa'da kaldığı yıllarda Jean Moreas, Charles Boudelaire ve Paul Verlaine gibi şairlerin şiirlerini inceler. İstanbul'a döndükten sonra *Peyam* gazetesinde "Süleyman Nadi" takma adıyla "Çamlar Altında Musahabe" başlığı altında yazılar yazar. İlerleyen yıllarda *Ati* ile *Tevhidi Efkâr* dergilerinde yazılar yayımlar. Yeni dönem şiirleri, Ziya Gökalp'ın yayımladığı *Yeni Mecmua* dergisinde çıkmaya başlar (1918). 1921'de bir grup arkadaşıyla birlikte *Dergâh* dergisini çıkarmaya başlar. Yapıtları *Edebî Mecmua*, *Şair*, *İnci*, *Dergâh*, *Şair Nedim*, *Büyük Mecmua*, *Yarın* adlı dergilerde okuyucuyla buluşur. 1923'te Ankara'da çıkan *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde başyazarlık yapar.

Eserleri: a) şiirler: *Kendi Gök Kubbemiz* (1961), *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (1962), *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş* (1963), *Bitmemiş Şiirler* (1976). b) Yazılar *Aziz İstanbul* (1964), *Eğil Dağlar* (1966), *Siyasi ve Edebî Portreler* (1968), *Edebiyata Dair* (1971), *Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebî Hatıralarım* (1973), *Tarih Musahabeleri* (1975), *Mektuplar-Makaleler* (1977).

Yahya Kemal'in önderliğinde kurulan ve 15 Nisan 1921 ila 5 Ocak 1923 yılları arasında yayımlanan *Dergâh* dergisi, Cumhuriyet dönemi edebiyatı üzerinde derin etkiler yapmıştır. Yazı işleri müdürlüğünü Mustafa Nihat Özön'ün yaptığı derginin yazar kadrosunda Mustafa Şekip Tunç, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Haşim, Falih Rıfkı Atay, Halide Edip Adivar, Ruşen Eşref Üneydin, Mehmet Halit Bayrı, Hüseyin Namık Orkun, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Kutsi Tecer, Nurullah Atâ (Ataç), Ali Mümtaz Arolat, Necmettin Halil Onan, Kemalettin Kâmi Kamu, Hasan Âli Yücel, Şükûfe Nihal Başar, Sâmih Rifat, Halil Vedat Fıratlı gibi isimler vardır. *Dergâh*, sanatsal hedeflerinin yanı sıra Anadolu'da sürmekte olan Kurtuluş Savaşı'na destek olmak ereğini de taşır. Dergi; siyasal, tarihsel, yazınsal ve felsefi alanlarda yayımladığı yazılarla Türkiye'de yeni edebiyat ikliminin oluşmasını sağladı ve 1940'lara kadar etkisini sürdürecektir olan öz şiir (*poésie pure*) anlayışının ilkelerini belirlemiş oldu. Bu şiir anlayışının

oluşumunda Haşim'in yanı sıra Yahya Kemal'in görüş ve şiirleriyle etkili olduğunu kabul etmek gerekir.

Yahya Kemal, özellikle Batı'da gördüğü uygulamaların bir sonucu olarak ilkin bizim klasiklerimiz nedir tartışmasıyla işe başlamış, Divan Edebiyatı cevabıyla arayışını sonlandırmıştır. Tanpınar'a göre Beyatlı için klasik ya da neo-klasik denmesinin sebebi "Tanzimat'tan beri gelen nesillerde olduğu gibi eski şiirden ayrılma, uzaklaşma imkânları arayacağı yerde onun arkasından, ona yaklaşma çareleri arayarak eserini vücuda getirmesinde hatta eski dilde yazdıklarında onu kendi bütünlüğünde yenilemesindedir." Onda hem Fransız şiirinden hem Divan şiirinden (klasik Türk şiirinden) gelen etkiler yan yanadır. Parnasçılar gibi şekil mükemmelliği konusunda fazlaca titizlenmiş, şiiri üzerinde sabırla çalışmıştır. Aruzdan, dolgun uyaıklardan, sestem vazgeçmemiş; böylece hem akustik hem plastik bir şiire ulaşabilmiştir. Elbette ondaki parnasizmde olduğu gibi ölçü ve uyak yoluyla elde edilen dış müziktir.

Yahya Kemal şiirinin epistemolojisinde tarihsel/verili bilginin epeyce bir ağırlığı vardır. Aynı nedene bağlı olarak bu şiirde ortak bellek, kamusal bellek devreye girer. Bu hafıza üzerinden şiirleştirilen uzak geçmiş, Osmanlı tarihi ve eski İstanbul, bu şiiri anakronik kılar. Çünkü poetik metin kendi dönemini değil, geçmişin parlak günlerini anlatır. Böylece yitirilen topraklar ve şehirler ile unutulmuş zaferler dil yoluyla, şiir yoluyla yeniden kurulur/yaşatılır. Yahya Kemal, doğduğu şehri yitirmenin acısını ve döneminde yaşanan toprak kayıplarını şiiriyle ikame ederek aşar. Yine Ahmet Haşim ve Cemal Süreya gibi diğer şairlerde karşımıza çıkan *öksüz şair patolojisi* bir-iki şiir dışında onda görülmez. Çünkü yine ikame yolunu seçmiş, annenin yerine "anne vatan"ı koyarak bir yokluğu dille karşılamıştır. Duyusal/ampirik bilgi Yahya Kemal'de maddenin betimlenmesi sırasında ortaya çıkar ve daha çok İstanbul ve semtlerinin fotoğrafının çekilmesinde kullanılır. Yivli'ye göre Yahya Kemal'in şiirinde o kadar geniş bir coğrafya verilmiştir ki ondan önce hiçbir şair, bu denli geniş bir mekânı anlatmamıştır. Neredeyse bütün Osmanlı mekânı, bütün İmparatorluk toprağı onun şiirinde varlık bulur. İstanbul elbette bu geniş mekânın kalbidir. Yahya Kemal'in İstanbul algısının merkezine Süleymaniye Camisi yerleşmiştir. Mekânlar Beyatlı için ya tarihsel kimlikleriyle ya doğal güzellikleriyle ya da insansı bir deneyimi barındırdıkları için anlam ifade ederler. Sevgiliyle birlikte anılan, onunla birlikte var olan yerler vardır. Böylesi şiirlerde uzam, aşk için hazırlanmış resimsel bir zemin, bir dekor görevini üstlenir. Son olarak bu şiirin öznesi mekânın ruhu olduğuna inanır. Bu ruh, ilgili semtlerde yatan ataların varlığından kaynaklanır ve beslenmeye devam eder.

Oktay YİVLİ

KAYNAKÇA

AYDA, Adile, **Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası**, Hisar Yayınları, Ankara 1979.

BANARLI, Nihad Sami, **Yahya Kemal'in Hatıraları**, 2. Basım, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1997.

BEYATLI, Yahya Kemal, **Aziz İstanbul**, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1985.

BEYATLI, Yahya Kemal, **Eski Şiirin Rüzgârıyla**, 3. Basım, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1983.

BEYATLI, Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, 5. Basım, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1974.

ÇETİN, Nurullah, **Milletleşme Sürecinde Yahya Kemal Aydınlanması**, Öncü Kitap, Ankara 2008.

ERTOP, Konur, **Mektepten Memlekete: Fotoğraflarla Yahya Kemal'in Yaşam Öyküsü**, Sel Yayıncılık, İstanbul 1998.

Hayal Şiir: Yahya Kemal Beyatlı Şiiri Üzerine Makaleler, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi, Türkiye İş

Bankası Kùltür Yayınları, İstanbul 2008.

HİSAR, Abdùlhak Şinasi, **Yahya Kemal'e Veda**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.

ÖZBALCI, Mustafa (). **Yahya Kemal'in Duygu ve Düşünce Dünyası**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

ŞENLER, Yaşar, **Kùltür ve Edebiyata Dair Görüşleriyle Yahya Kemal**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Yahya Kemal**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.

UYSAL, Sermet Sami, **Şiire Adanmış Bir Yaşam: Yahya Kemal Beyatlı**, Bilge Kùltür Sanat, İstanbul 2006.

YETİŞ, Kazım, **Yahya Kemal**, 2. Basım, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2006.

YİVLİ, Oktay, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Modern Türk Edebiyatı**, Günce Yayınları, Ankara 2019.

YİVLİ, Oktay, "Yahya Kemal'in Şiirinde Mekân", **Türk Dili**, S 696, Aralık 2009, s.680-694.

26/09/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yahya-kemal-beyatli-1884-1958/?pdf=3269> adresinden erişilmiştir